

Данска је поново увела граничну контролу, уз популистичко оправдање контроле криминала. Овим потезом, земља која је некад била узор демократије, толеранције и социјалне правде, стала је на чело Европе по страху и ксенофобији. За то време, Грчка већ дуже од годину дана стоји на рубу провалије, и мало је европских влада које се брину због могућности да она напусти евро – поједине владе чак потајно навијају против ње. Финска се бацила у загрљај ксенофобичног популизма и, пратећи Словачку, одбила да финансира спасавање Португалије. Док се избори ближе, Француска и Италија злоупотребљавају побуну у Тунису за ограничавање слободе кретања људи унутар Европске уније. А Немачка, незадовољна што мора да се носи са кризом евра док трају покрајински избори, супротставила се Француској и Великој Британији у Савету безбедности Уједињених нација, игноришући кризу у Либији и подривајући десетогодишњу европску безбедносну политику.

Док је будућност евра неизвесна а арапски свет кључа, европски лидери кроје политику према резултатима анкета и изборних процеса, трудећи се свим средствима да се одрже на власти, чак и ако то уништава Европу, за чију је изградњу много тога жртвовано. Ретко је кад у прошлости европски пројекат био толико преиспитиван, а европске бруке толико изложене погледу јавности. Изгледа да данас свака европска земља мора да има једну велику ксенофобичну странку. Постоје четири категорије по којима се Европа цепа: њене вредности, евро, спољна политика и руководство. Ако не дође до радикалне промене, процес интеграције могао би се урушити, што би довело у питање будућност Европе као економски и политички релевантног чиниоца.

1. Пројекат без горива

Ова криза није ни краткотрајна ни привремена: не пролазимо кроз тешку епизоду, нити смо жртве неоправданог песимизма. Да бисмо схватили опасност која прети пројекту европских интеграција, треба само да погледамо десет година уназад. Контраст са данашњом ситуацијом је очигледан. Након увођења евра, првог јануара 1999, Европска

унија је одобрила Лисабонску стратегију, која је обећавала да ће од уније направити најдинамичнију, најконкурентнију и најодрживију економију на свету. Европски блок се такође обавезао на проширење слобода, безбедности и правде, уводећи европске интеграције у области попут полиције, правосуђа и имиграције, које су до тада биле на маргинама конструкције Европе. Да би политичка унија постала релевантан глобални фактор у 21. веку, покренут је процес нацрта Европског устава.

Једну деценију касније, овај фантастичан списак успеха и оптимистичних обећања доведен је у питање: уместо успешне и отворене Европе коју смо једни другима обећали, добили смо Европу која је, упркос проширењу, сужена. Упркос евра, Европа је постала егоистична и несолидарна, и престала је да верује у своје вредности и да их практикује, затварајући се у страху од спољног света и бригама о губитку идентитета. Многи жале због проширења и не желе ни да чују за наставак тог процеса; нису заинтересовани за испуњавање својих обећања о чланству Турске, нису способни чак ни за разматрање прикључења балканских земаља. Преко двадесет година, колико је прошло од пада Берлинског зида, било је сасвим довољно да се Европа заокружи, и изнутра и споља. Али реалност је сасвим другачија: после проширења, говоримо о замору; после неуспешног уставног процеса, видимо обазривост око политичке интеграције; после кризе евра, слушамо приче о економској и финансијској исцрпљености. Након десетогодишњих институционалних реформи и институционалне интроспекције, Лисабонски споразум, који је требало да спасе Европу од парализе и уведе је у 21. век, данас је једва познат, док су његови успеси невидљиви.

2. Криза вредности и политичка кратковидост

Пре скоро три године, дим који се дизао изнад запаљених ромских кампова у Италији упозоравао је на оно што ће уследити. Од тада, од избора до избора, ксенофобичне силе постижу све већи успех у новим земљама (Шведска, Финска, Велика Британија и Мађарска) и консолидују се у државама где су већ биле присутне (Италија, Француска, Холандија, Данска). Попут канцера, захватају политички дискурс и програм у свим државама, поштравајући граничну контролу, намећући ограничења имиграције, отежавајући уједињење породица и спречавајући приступ социјалним, здравственим и образовним службама. Што је још горе, попут Тила Сарацина у Немачкој, неки су прешли границу ксенофобије и препустили се отворено расистичком дискурсу о инфериорној интелигенцији муслимана, подсећајући нас на то да су нацисти називали Јевреје, црнце и Словене “унтерменсхен” (нижим људским бићима). Резултат је да се данас, у сред економске кризе, вредности толеранције и отворености, које су изградиле наше најважније наслеђе, доводе у сумњу, или чак изврћу.

Страх од странаца је изненађујући, будући да не можемо све европске проблеме свалити на имигранте. У ствари, управо је обрнуто. Уз морално самоубиство које су нам донели доминантни ставови о имиграцији у скоро читавој Европи, уколико се демографски тренд не промени, Европљани ће починити и економско самоубиство. Са садашњом стопом природног прираштаја, радно способна популација ће се смањивати, док ће социјални трошкови одржавања све старијег и зависнијег становништва расти. Европа би требало да се угледа на САД, које су успеле да интегришу имигранте из свих крајева света, што није само користило имигрантима него и читавој земљи. Међутим, Европа је одабрала стварање лажног проблема и око њега гради решења која ће само убрзати њен пад.

Будући да су ограничени и глупи, расисти и ксенофоби многим делима делују неозбиљно. Међутим, њихова способност да утичу на традиционалне политичке партије је велика, и све више расте. Сваки пут кад неко од њих дође на власт у некој од чланица, њихов расистички и антиевропски програм сукобљава се са европским институцијама. Да би то спречиле, остале државе би требало да се позову на споразуме и санкционишу ксенофобичне и ауторитарне режиме, исто онако како желе да санкционишу државе које се не држе прописа о буџетском дефициту. Али нажалост, млаки одговори европских институција и влада на протеривање румунских Рома из Француске, слободу штампе у Мађарској или малтретирање имиграната у Италији, говоре нам да од њих не можемо много да очекујемо када је у питању заузимање чврстог става према другим владама.

3. Крај солидарности

Кажу да је за то одговорна економска криза, али то није сасвим тачно. Главни ризик за европски пројекат не потиче из саме кризе: Европа је и пре тога доживљавала кризе, из којих је излазила снажнија.

Дакле, узрок проблема треба тражити другде: у непомирљивим тумачењима тога како смо ушли у европску кризу и како да из ње изађемо. За неке, првенствено Немце, криза је последица фискалне неодговорности неких чланица. Решење је, како из тога следи, да се те државе просто повинују постојећим мерама штедње, које су сада појачане. То решење се предлаже уз морализаторско поповање, као да дефицит или суфицит неке државе осликава моралну супериорност или инфериорност читаве групе људи. Многи прижељкују Европу на две траке, подељену не према заслугама, већ према културним и верским стереотипима: у првој категорији били би честити штедљивци протестантске вероисповести; у другој, расипни католици којима се не може веровати и који се морају

држати на оку, или које треба, ако већ тако мора бити, избацити на улицу.

Уместо јачања заједнице, добили смо поделу на победнике и губитнике, где неки злоупотребљавају тренутну ситуацију за наметање свог економског модела другима, као да су све земље у истом положају и могу да функционишу по истим правилима.

Ако се овако настави, Европска унија ће за многе Европљане постати оно што је ММФ био у азијским и латиноамеричким државама осамдесетих и деведесетих: оруђе за наметање економске идеологије без икаквог легитимитета, али која се слуша јер нема алтернативе. Можда ће ово успети, али Европа више неће бити политички, економски и социјални пројекат, већ само регулаторно тело задужено за надгледање макроекономске стабилности, погођено озбиљним демократским и идентитетским дефицитом.

4. Одсутни из света

Више од годину дана након ступања на снагу Лисабонског споразума, који нам је обећавао нову и ефикаснију спољну политику, парализа европске спољне политике је комплетна. Одговор на арапску револуцију био је, несумњиво, кап која је прелила чашу. Европа је деценијама, штитећи своје интересе око имиграције, енергетике и безбедности, подржавала опстанак на власти ауторитарних и корумпираних режима, најчешће окрећући главу од промовисања демократских вредности и поштовања људских права. Али када су људи из тог региона, без помоћи из иностранства, коначно преузели судбину у своје руке, одговор Европе био је спор, плашљив и лењ. Чинило се да су европски лидери много више заинтересовани за заштиту својих економских интереса и контролу имиграције него за подршку демократским променама. Овде се, опет, очитује кратковидост, јер уколико арапске револуције успеју, економске дивиденде демократије биле би толико велике да би засениле сваку калкулацију о цени немира.

Истина је да је Европа избегла провалију у коју би упала да је допустила Гадафију да заузме Бенгази. То би европски сат вратило у време Сребренице и покренуло би непоправљиву моралну и политичку кризу. Али хајде да се не заваравамо. У либијској кризи, као и у европској, може се још много тога учинити: уз постизање мира и спречавање Гадафија да остане на власти, Европа би требало да поврати кредибилитет свог војног капацитета, који је доведен у питање, као и кредибилитет својих безбедносних и спољнополитичких институција, које су понижене.

Да се Арапско пролеће завршило брзо и срећно, европски недостаци остали би непримећени. Али уколико је пред нама, као што се чини да јесте, трновит пут ка демократији, поплочан делимичним победама и поразима, са много нестабилности и несигурности – Европа ће се поделити, биће неспособна за било какву врсту спољног утицаја, и постаће ирелевантна у свету.

5. Побуна елита

Годинама је европски пројекат напредовао ослањајући се на прећутни споразум грађана и елита око користи од процеса интеграције. Овај консензус је сада подељен на два дела. С једне стране, грађани су повукли бланко подршку европским институцијама, задуженим да њима управљају „за народ, али без народа“. Временом је процес интеграције дирнуо у најосетљивије тачке националног идентитета, нарочито по питању социјалне државе и социјалне политике. Економски, либерални и дерегулаторни карактер изградње Европе исполитизовао је пројекат за који се раније мислило да је најбоље да буде препуштен стручњацима и бирократама. Али поред побуне маса, још више изненађује појава својеврсне „побуне елита“.

Можда је Немачка најочигледнији пример овог процеса. Према неким истраживањима, 63% Немаца престало је да верује у Европу, а 53% више не види будућност Немачке у оквиру тог блока. За елиту, ствари нису битно другачије: док извоз у Кину прети да премаше извоз у Француску, јужни део Европе сматра се кочницом раста. Сећање на европске идеале нестало је са сменом генерација: само је 38 од садашњих 662 посланика у парламенту било ту 1989. Нема сумње да имамо посла са новом Немачком. Због тежине и значаја те земље, свака промена у Немачкој снажно ће се одразити на европску изградњу. А будући да је недостатак поверења у Европску унију нова кључна карактеристика Немачке, она емитује неповерење уместо поверења, што је чинила у прошлости.

Епилог

Сваким даном, осећај да Европа пуца по шавовима постаје реалнији и оправданији. Може ли се Европа распасти? Одговор је очигледан: да, наравно да може. На крају крајева, Европска унија је људска творевина, а не небеско тело. То што је неопходна и корисна оправдава њено постојање, али неће спречити њен нестанак. Као што је низ повољних околности довео до рискантног покретања овог великог пројекта, нова серија неповољних околности врло лако би могла да га сруши, нарочито ако они који су

Пет разлога зашто се Европа распада

Пише: Ел Паис

среда, 29 јун 2011 14:24

задужени за његово очување избегавају своје дужности. Многи предани проевропљани свесни су да је опасност од распада Европе врло реална, и забринути су због тога. Међутим, истовремено се боје да би распиривање песимизма оваквим упозорењима могло да убрза распад. Али ако свакодневно сведочимо томе да политичари, који бескрупулозно подстичу страхове грађана, газе црвене линије пристојности и вредности, не можемо стално да okreћемо главу. Када видимо јасне идеје и решеност са којом антиевропљани приступају свом задатку, тешко је поверовати да ће пуки оптимизам бити довољан да одбрани Европу од духова тврдоглавости, егоизма и ксенофобије који је сада опседају. Без једнаке одлучности и јасно постављених идеја са друге стране, Европа ће пропасти.

Аутор **Хозе Игнасио Тореланка**, *Ел Паис*

*Изабрао, скратио и превео **Ивица Павловић***

(**Пешчаник**.нет, 28.6.2011.)